

УДК 37.091.39:614

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-4\(224\)-50-58](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-4(224)-50-58)

БІЛИК НАДІЯ ІВАНІВНА,

докторка педагогічних наук, доцентка,
професорка кафедри педагогічної майстерності та інклюзивної освіти,
Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського, м. Полтава, Україна

Nadiia Bilyk,

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of Skills and Inclusive Education,
M. V. Ostrohradskyi Poltava Academy of Continuous Education, Poltava, Ukraine

E-mail: bilyk@pano.pl.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2344-5347>

ЯРОШЕНКО ТАЇСІЯ ІВАНІВНА,

магістрантка педагогічної освіти, викладачка історії;
координатор напрямку «Здорова школа» у Полтавській області,
Україно-швейцарський проєкт «Діємо для здоров'я»

Taisiia Yaroshenko,

Master's Student of Pedagogical Education, History Teacher,
Coordinator of the Healthy Schools Program in Poltava Region,
Ukrainian-Swiss Project "Act for Health"

E-mail: taia61667@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0001-4806-8130>

ЗДОРОВА ШКОЛА – ЗДОРОВА РОДИНА ГРОМАДИ У РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНО-ШВЕЙЦАРСЬКОГО ПРОЄКТУ «ДІЄМО ДЛЯ ЗДОРОВ'Я»

A Представлено результати наукового аналізу імплементації загальношкільного підходу «Модель здорової школи» в освітній простір України в контексті реалізації Україно-швейцарського проєкту «Діємо для здоров'я». Обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження, підкреслено актуальність інтеграції здоров'язбережувальних компонентів в освітній процес та їхній значний вплив на формування культури здорового способу життя серед учнів, учителів, батьків і мешканців громади. Здійснено детальний аналіз ефективності впровадження восьми ключових компонентів зазначеної моделі, продемонстровано підтверджені кращі практики та окреслено можливі напрями подальшого розвитку цього підходу в національній системі освіти.

Ключові слова: здоров'я; здоровий спосіб життя; здорова школа; здоров'язбережувальне середовище; здоров'язбережувальна компетентність; рухова активність

HEALTHY SCHOOL – HEALTHY FAMILY OF THE COMMUNITY WITHIN THE FRAMEWORK OF THE UKRAINIAN-SWISS PROJECT "ACT FOR HEALTH"

S The article presents the results of a scientific analysis of the implementation of the whole-school approach "Healthy School Model" in the educational space of Ukraine in the context of the implementation of the Ukrainian-Swiss project "Act for Health".

This article aims to research and analyse the practical experience of implementing the whole-school approach, the "Healthy School Model", in partner educational institutions, with a focus on revealing the components and their elements for the effective development of a healthy educational environment.

The theoretical and methodological foundations of the study are substantiated, and the relevance of integrating health-promoting components into the educational process and their significant impact on the formation of a healthy lifestyle culture among participants in the educational process and the community are emphasized. A detailed analysis of the effectiveness of the implementation of the eight key components of this model is carried out, confirmed best practices are demonstrated and possible directions for further development of this approach in the national education system are outlined.

Keywords: health; healthy lifestyle; healthy school; health-saving environment; health-saving competence; physical activity

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Інтеграція України у світовий освітній і соціальний простір зумовлює необхідність постійного вдосконалення національної системи загальної середньої освіти, пошуку ефективних механізмів підвищення якості освітніх послуг, створення інноваційної моделі закладу освіти, зорієнтованої на формування безпечного, інклюзивного та здоров'язбережувального середовища.

У сучасному дискурсі освіта дедалі частіше розглядається не лише як джерело знань, а як потужний інструмент зміцнення здоров'я, підвищення добробуту та формування соціальної єдності в суспільстві.

Науково обґрунтовано, що основні поведінкові чинники ризику розвитку неінфекційних захворювань (НІЗ), зокрема, недостатня фізична активність, незбалансоване харчування, тютюнокуріння та надмірне вживання алкоголю, закладаються ще у дитячому та підлітковому віці [22]. Найпоширенішими причинами передчасної смертності в Україні є серцево-судинні захворювання, онкологічні, цукровий діабет і хронічні обструктивні захворювання легень, які разом формують понад 80 % загального тягаря хвороб [12, с. 32].

Результати першого в Україні дослідження в межах Європейської ініціативи Всесвітньої організації охорони здоров'я з епідагляду за дитячим ожирінням (COSI, 2023–2024) засвідчили тривожну тенденцію: понад 25 % дітей віком 6–8 років мають надлишкову масу тіла, включаючи ожиріння. При цьому лише 55,3 % дітей щодня споживають свіжі фрукти, а 41,4 % – овочі, що не відповідає національним і міжнародним рекомендаціям. У понад третини дітей відзначено низьку фізичну активність – менш ніж одну годину на тиждень високоінтенсивних занять. Близько 20 % щодня вживають цукровмісні напої, а 17,8 % – солодкі закуски [23, с. 1–4].

Аналогічні тенденції спостерігаються і серед дорослого населення: згідно з даними національного дослідження STEPS, проведеного Всесвітньою організацією охорони здоров'я в Україні у 2019 році, 59,1 % осіб віком 18–69 років мають надлишкову вагу або ожиріння; 66,4 % не споживають рекомендовану кількість фруктів та овочів; 33,9 % є активними курцями, а майже 20 % – практикують надмірне епізодичне вживання алкоголю. Водночас, лише 13 % населення споживають менш ніж 5 грамів солі на добу, як це рекомендовано ВООЗ [25, с. 24–39].

З огляду на зазначене вище, стратегічне інвестування в здоров'я дітей і молоді через реалізацію освітніх програм, спрямованих на формування культури здорового способу життя, є соціально виправданим і довгостроково ефективним підходом.

Одним із напрямів досягнення цієї мети є впровадження в закладах освіти загальношкільного підходу до збереження та зміцнення здоров'я «Модель здорової школи», що передбачає скоординовану та системну діяльність усіх учасників освітнього процесу, а також залучення батьківської спільноти та громади. Такий підхід спрямований на формування здоров'язбережувального середовища,

інтеграцію принципів здорового способу життя в освітню політику, навчальні програми та щоденну практику шкільного життя, стійких практик здорового способу життя в родині та громаді.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій.

Дослідження нормативно-правової бази вищезазначеного підтверджують документи, а саме:

1. Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі (схвалена Указом Президента України від 25 травня 2020 року № 195/2020) [17] визначає «Модель здорової школи» як комплексний підхід для збереження та зміцнення здоров'я всіх учасників освітнього процесу.

2. Наказ Міністерства освіти і науки України № 626 від 04.06.2021 р. «Про реалізацію інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Модель здорової школи» на базі закладів загальної середньої освіти та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти Дніпропетровської, Львівської, Полтавської, Рівненської, Херсонської областей на 2021–2024 роки» [18] регулює реалізацію інноваційного підходу «Модель здорової школи» у вибраних регіонах України.

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 липня 2018 року № 530-р «Національний план заходів щодо неінфекційних захворювань для досягнення глобальних цілей сталого розвитку» [16; 22] визначає, що реалізація загальношкільного підходу «Модель здорової школи» та його результати стануть внеском у досягнення глобальних цілей сталого розвитку.

4. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року № 70/1 «Цілі сталого розвитку» [21] та Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [19] визначають, що формування та застосування учнями компетентностей, необхідних для здорового та безпечного життя, сприятиме досягненню глобальних цілей сталого розвитку.

Зокрема, дослідження українських науковців підкреслюють важливість формування культури здорового способу життя в освітньому середовищі.

Т. Бережна [2] обґрунтовує необхідність комплексного підходу до створення здоров'язбережувального середовища, пропонуючи педагогічну модель, що інтегрує фізичний, соціально-психологічний та організаційний компоненти шкільного простору.

О. Єжова [10; 11] розробила концептуальні та методичні основи здоров'язбережувальної діяльності, акцентуючи на формуванні ціннісного ставлення до здоров'я та моделюванні відповідних педагогічних умов. Її підходи узгоджуються з ідеологією підходу «Модель здорової школи», що передбачає системну роботу та міжсекторальну взаємодію.

Т. Бойченко [6; 7] досліджує формування здоров'язбережувальної компетентності, розробляючи освітні програми та популяризує здоров'я як базову цінність. Її роботи підсилюють педагогічний потенціал загальношкільного підходу «Модель здорової школи».

Т. Андрющенко [1] зосереджує увагу на формуванні ціннісного ставлення до здоров'я у дошкільнят, що може бути інтегровано у вектор роботи підходу «Модель здорової школи» на рівні наступності між дошкільною та початковою освітою.

Вагоме значення у розробленні концептуальних засад здорової школи як складника державної освітньої політики відіграє навчальний посібник «Здорова школа: аспекти освітньої політики» [26], підготовлений авторським колективом за науковою редакцією О. Шиян. У цьому виданні здійснено глибокий аналіз нормативно-правових, педагогічних та організаційних основ реалізації здоров'язбережувального компонента в системі загальної середньої освіти України. Автори акцентують на необхідності цілісної політики, міжгалузевої взаємодії та інтеграції компонентів здоров'я в освітній процес.

Отже, дослідження цих авторів формують теоретико-методологічне підґрунтя для реалізації здорової школи, підкреслюючи важливість системної, інтегрованої роботи та міжсекторальної взаємодії.

Метою даної статті є дослідження та аналіз практичного досвіду імплементації загальношкільного підходу «Модель здорової школи» в партнерських закладах освіти, з акцентом на розкритті компонентів та їхніх складників для ефективної розбудови здорового освітнього середовища.

Для досягнення поставленої мети розглянемо, як у закладах освіти впроваджуються всі компоненти Моделі здорової школи, зокрема: соціальний та емоційний клімат закладу освіти та його фізичний простір, освіта в галузі здоров'я та безпеки, комплексна програма фізичного виховання, культура харчування у закладі освіти, розвиток медичної служби закладу освіти, політика збереження ментального здоров'я всіх учасників освітнього процесу, політика підтримки підготовки і здоров'я вчителів, співпраця з родиною та громадою. Наприклад, у цьому напрямі вагомою силою є взаємодія з Полтавською регіональною школою новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників неперервної освіти [3; 4], яка об'єднує значну кількість громад на Полтавщині: міських – 16; селищних – 20; сільських – 24 (рис. 1):

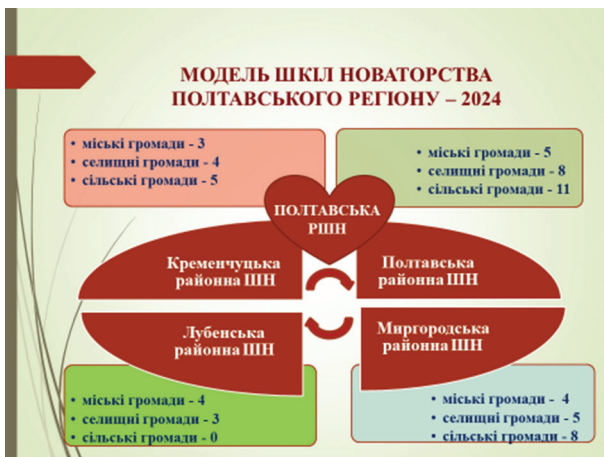

Рис. 1. Модель шкіл новаторства на Полтавщині (авторка Н. Білик)

Крім того, важливою є технологія школи-родини, що запроваджують школи новаторства у громадах як творення життєвої траєкторії людини культури. Зважаючи на виклики сьогодення і завдання Нової української школи, технологія школи-родини, яку започаткували ще у 2000 році Петро Кононенко, Мирослав Стельмахович, Тамара Усатенко, Михайло Кононенко та їхня вірна послідовниця Надія Білик, допомагають усім нам визначати нові обрії проєкту «Школа нової генерації – українська національна школа-родина» [5, с. 11].

Такий комплексний підхід дає змогу оцінити «Модель здорової школи» не лише з позиції результативності активностей, а й з точки зору їхньої інтегрованості у щоденну практику всіх учасників освітнього процесу.

Викладення основного матеріалу. Нині особливої актуальності набула реалізація в закладах освіти ефективних програм збереження і зміцнення здоров'я всіх учасників освітнього процесу. Саме цьому питанню присвячена діяльність Україно-швейцарського проєкту «Скорочення поширеності факторів ризику неінфекційних захворювань в Україні» («Діємо для здоров'я»), який має на меті посилити роль закладів освіти у профілактиці неінфекційних захворювань і зміцненні здоров'я всіх учасників освітнього процесу. Для досягнення цієї мети у партнерських закладах освіти апробується загальношкільний підхід «Модель здорової школи», який відзначає взаємозв'язок навчання та здоров'я і передбачає взаємодію закладу освіти з громадою (рис. 2):

Рис. 2. Модель здорової школи

Модель здорової школи – комплексний підхід для збереження та зміцнення здоров'я учнів, учениць і працівників закладів освіти, визначений Національною стратегією розбудови безпечного і здорового освітнього середовища, що також є складником Програми Президента «Здорова Україна» [13]. Модель поєднує вісім ключових компонентів і передбачає узгоджені дії всіх працівників закладу освіти задля створення в закладі освіти здорового та безпечного освітнього середовища [14].

Протягом дослідження було впроваджено заходи зі зміцнення здоров'я у закладах загальної середньої освіти

відповідно до восьми компонентів моделі з акцентом на здорове харчування, фізичну активність, збереження ментального здоров'я шляхом ефективного партнерства між закладами охорони здоров'я та закладами освіти, залучення громади та участі самих учнів у плануванні та реалізації програм, спрямованих на зміцнення здоров'я. Партнерським закладам освіти надано методичний супровід, забезпечено участь педагогічних, медичних працівників, психологів, шкільних кухарів у тренінгах і програмах підвищення кваліфікації, а також надано відповідну матеріально-технічну підтримку для забезпечення спортивним інвентарем, облаштування освітнього і спортивного просторів і медичних кабінетів.

Ефективні практики впровадження компонентів загальношкільного підходу «Модель здорової школи»

1. *Освітній простір.* Соціальний та емоційний клімат закладу освіти та його фізичний простір впливають на розвиток учнів, бажання вчитися, результати навчання,

стосунки з іншими учнями, вчителями, сім'єю та громадою. Правильно організований безпечний, здоровий, інклюзивний освітній простір сприяє процесу навчання, забезпечує здоров'я та безпеку учнів і працівників закладу освіти.

Як показала практика, важливу роль у формуванні здорової школи та громади в цілому відіграє спортивна інфраструктура, що сприяє здоров'ю.

Згідно з результатами дослідження, проведеного у період з червня по серпень 2024 року, «Здорова громада: чинники та можливості впливу в умовах воєнного стану» виявлено тенденцію до недостатньої фізичної активності серед населення [12, с. 35]. Це підкреслює необхідність упровадження комплексних заходів, спрямованих на підвищення рухової активності. Ці дані узгоджуються з інформацією про «Здорові звички» (рис. 3), яка демонструє розбіжність між декларованими намірами та фактичними практиками здорового способу життя серед мешканців досліджуваних громад [там само, с. 45]:

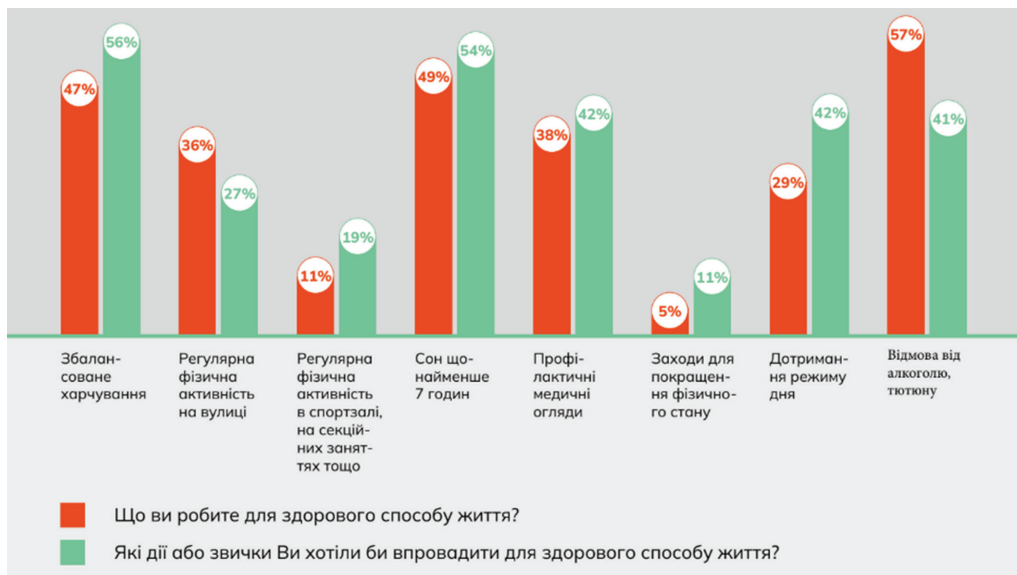

Рис. 3. Здорові звички: різниця між фактичним і бажаним упровадженням у мешканців досліджених громад

Зокрема, існує значна різниця між заявленим прагненням до регулярних фізичних вправ та їхнім реальним виконанням, особливо стосовно занять у приміщеннях. Це свідчить про необхідність облаштування просторів для фізичної активності, що є одним із напрямів дослідження.

Розбудова та підтримка доступної та безпечної спортивної інфраструктури є ключовим фактором у підвищенні рівня рухової активності населення. Результати дослідження демонструють статистично значущий зв'язок між наявністю об'єктів, як-от: парки, спортивні майданчики, пішохідні та велосипедні доріжки, та підвищенням рівня фізичної активності серед мешканців громади.

Ефективне планування та розвиток спортивної інфраструктури потребує комплексного підходу, що враховує потреби різноманітних соціальних груп, включаючи дітей, літніх людей та осіб з обмеженими можливостями. Це передбачає інвестиції в будівництво та модернізацію спортивних об'єктів, парків, пішохідних і велосипедних

доріжок, а також розроблення та реалізацію програм для заохочення фізичної активності. Ключовим є налагодження співпраці між органами місцевого самоврядування, освітніми установами, громадськими організаціями та приватним сектором для створення сприятливого середовища, а також розроблення та впровадження політик, що сприяють активному способу життя, включаючи містобудівні норми та обмеження реклами нездорової їжі та напоїв [там само, с. 62].

Україно-швейцарський проєкт «Діємо для здоров'я» приділяє значну увагу облаштуванню та модернізації спортивної інфраструктури. Таким прикладом є Диканська громада Полтавської області щодо реалізації проєкту з будівництва сучасного скейт-парку, який став важливим кроком у цьому напрямі. Ця локація не лише забезпечує простір для фізичної активності молоді, але й сприяє їхній соціалізації та розвитку молодіжної культури [20].

Ураховуючи позитивний вплив рухової активності на здоров'я та благополуччя, інвестиції в розбудову спортивної

інфраструктури є важливим кроком на шляху до створення здорових громад.

2. *Освіта в галузі здоров'я та безпеки.* Ефективна імплементація компоненту є важливою для підвищення ефективності процесу формування здорового освітнього середовища. Цей процес передбачає систематизовану освітню діяльність, спрямовану на забезпечення учасників освітнього процесу знаннями та практичними навичками, необхідними для збереження власного здоров'я та здоров'я інших, дотримання здорового способу життя та безпечної поведінки.

Аналіз результатів апробації загальношкільного підходу дозволяє ідентифікувати ключові компоненти, визначені як пріоритетні, а саме:

1. *Обов'язковий інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» та предмет «Основи здоров'я»:* відповідність державним стандартам, інтерактивне навчання, формування ключових компетентностей і навичок здорового способу життя.

2. *Взаємодія з сім'єю та громадою:* залучення батьків і громадських організацій до освітнього процесу.

3. *Підготовка та підвищення кваліфікації вчителів:* використання сучасних методик навчання, розвиток навичок здоров'язбережувальної компетентності.

4. *Тематична спрямованість:* особлива увага до фізичної активності, здорового харчування, профілактики вживання тютюну та алкоголю, інфекційних та неінфекційних захворювань, вакцинації, репродуктивного здоров'я, безпеки та запобігання травмам, профілактики насильства.

5. *Наскрізна змістова лінія «Здоров'я і безпека»:* інтеграція питань здоров'я та безпеки в усі навчальні програми.

У рамках співпраці з Україно-швейцарським проектом «Діємо для здоров'я» було успішно реалізовано низку практичних ініціатив, спрямованих на освіту в галузі здоров'я і безпеки:

– розроблення та апробація інтерактивних навчальних матеріалів: створення та апробація настільної гри «Місія: Зарядка» та виставки-гри «Здорове харчування: навчання в дії» продемонстрували високу ефективність у підвищенні мотивації учнів до здорового способу життя;

– проведення тренінгів і семінарів: організація та проведення тренінгів і семінарів за тематичними напрямками «Сучасні підходи до профілактики вживання тютюну та нікотину» та «Здорове харчування» сприяли підвищенню професійної компетентності педагогічних працівників, а також посиленню їхньої готовності до впровадження здоров'язбережувальних технологій у практику освітнього процесу;

– створення та поширення інформаційних матеріалів, зокрема тематичних плакатів і відеороликів, спрямованих на популяризацію здорового способу життя, сприяло підвищенню рівня обізнаності серед учнів, педагогічних працівників і батьківської спільноти. Застосування науково обґрунтованих методів комунікації дозволяє забезпечити ефективну трансляцію ключових повідомлень про здоров'я до різних цільових аудиторій, з урахуванням їхніх вікових

і когнітивних особливостей. Аналіз зворотного зв'язку та результатів моніторингу засвідчив покращення знань, зростання мотивації до ведення здорового способу життя, а також позитивні зміни у ставленні до профілактики неінфекційних захворювань [12, с. 64];

– інтеграція підходу «Модель здорової школи» до програми підвищення кваліфікації педагогів: включення відповідних тематичних модулів до курсів для вчителів основ здоров'я та соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі сприяло системному підходу до професійного розвитку педагогів у сфері формування здорового освітнього середовища та сталості набуття здоров'язбережувальної компетентності;

– проведення форумів і конференцій: організація заходів, спрямованих на обмін досвідом і презентацію кращих практик у розбудові здорової школи, сприяла поширенню позитивного досвіду та стимулювала подальший розвиток ініціатив;

– *Healthy School Camp:* інноваційний досвід професійного розвитку педагогів у сфері здоров'язбереження. Healthy School Camp – це унікальна програма професійного розвитку педагогів, яка спрямована на підвищення здоров'язбережувальної компетентності, що у червні 2024 року об'єднала понад 150 освітан із Дніпропетровської, Львівської, Полтавської, Рівненської областей. У рамках програми учасники ділилися ефективними стратегіями та практичними навичками щодо промоції здорового способу життя в закладах освіти; отримали практичні навички, які були спрямовані на формування та закріплення здорових поведінкових моделей [там само].

Реалізація компоненту «Освіта в галузі здоров'я та безпеки» передбачає модернізацію навчальних програм, якісну підготовку педагогів, активне використання інтерактивних педагогічних технологій, тісної взаємодії з місцевою громадою та впровадження програм професійного розвитку Healthy School Camp.

3. *Фізична культура та рухова активність.* Комплексна програма фізичного виховання у закладі освіти включає в себе: уроки фізкультури, освітній простір, сприятливий для рухової активності, можливості для занять спортом у школі та поза нею, залучення працівників закладу освіти, родини та громади до рухової активності та занять спортом [6, с. 45].

Досвід, набутий у рамках реалізації підходу «Модель здорової школи», демонструє ефективні стратегії, які необхідно врахувати закладам освіти.

Ключові напрями:

– *підвищення кваліфікації педагогів:* проведено триденні навчальні семінари для 227 учителів фізичного виховання із 194 закладів освіти, де презентовано технології «Навчання в русі» та інші ефективні методики;

– *забезпечення спортивним інвентарем:* 93 заклади освіти отримали комплекти для впровадження варіативних модулів нових спортивних ігор (регбі-5, чірлідінг, фрізбі, флорбол, гандбол, бадмінтон);

– *популяризація рухової активності:* проведено фестивалі здоров'я «Здоров'я Fest» у чотирьох громадах, які стали традиційними та спонукали громади самостійно

організовувати такі заходи. Зокрема, у Лубенській громаді Полтавської області, в рамках фестивалю здоров'я, були проведені спортивні змагання, майстер-класи з різних видів спорту, лекції про здоровий спосіб життя та конкурси для дітей і батьків;

- *розроблення навчально-методичних матеріалів*: спільно з Громадською організацією «UA Active» створено 8 відеороликів, що презентують нові види спорту для використання на уроках фізичної культури [15];

- *залучення батьків*: до курсів підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури включено модуль із залучення батьків до спортивно-оздоровчої діяльності.

Реалізовані заходи сприяли підвищенню рухової активності учнів і формуванню здорового способу життя [12, с. 64].

4. *Здорове харчування*. Розбудова здорової школи вимагає від закладів освіти пріоритетної уваги до організації здорового та збалансованого харчування учнів. Результати реалізації підходу «Модель здорової школи» ідентифікують низку ключових напрямів, що є визначальними для формування ефективної та стійкої системи харчування:

- *модернізація матеріально-технічної бази харчоблоків*: здійснення інвестицій у сучасне технологічне обладнання є фундаментальною передумовою для забезпечення належного технологічного процесу приготування страв, що відповідають принципам здорового харчування;

- *інформаційна підтримка та мотивація*: закладам освіти потрібно використовувати надійні джерела інформації про здорове харчування та активно поширювати їх серед учнів, педагогів і батьків, створюючи освітній простір, що заохочує до здорових харчових звичок;

- *підвищення кваліфікації кулінарного персоналу*: організація систематичного навчання кухарів із метою опанування сучасних стандартів, технологій приготування та принципів здорового харчування;

- *імплементація науково обґрунтованих рецептур*: застосування в шкільному харчуванні рецептур, розроблених на основі рекомендацій профільних науково-дослідних установ і міжнародних організацій у сфері охорони здоров'я;

- *проведення інформаційно-просвітницьких заходів*: організація систематичних інформаційних кампаній, лекцій, семінарів та інших просвітницьких заходів для підвищення обізнаності щодо здорового харчування серед усіх учасників освітнього процесу;

- *забезпечення адміністративної підтримки*: активна участь і підтримка керівництва закладів освіти у процесі реформування системи шкільного харчування є критично важливим фактором успішної імплементації [9].

5. *Медична служба*. Нині медична сестра закладів загальної середньої освіти набуває стратегічного значення, виступаючи не лише як виконавець медичних процедур, а й як ключовий агент промоції здоров'я та навчання учнів, педагогів і батьків засад здоров'язбережувальної поведінки. Наявність у закладі освіти кваліфікованого медичного працівника та належно обладнаного медичного кабінету є обов'язковою умовою для ефективного функціонування системи охорони здоров'я в освітньому середовищі. Медичний працівник закладу освіти

здійснює важливу профілактичну роботу, спрямовану на попередження інфекційних і неінфекційних захворювань, виявляє чинники ризику та потенційні проблеми зі здоров'ям учнів, а також забезпечує необхідний супровід і підтримку учнів із хронічними захворюваннями. Ефективне виконання цієї багатогранної ролі потребує системної професійної підготовки та постійного підвищення кваліфікації [24, с. 76].

Оптимізація діяльності медичної служби в освітньому середовищі вимагає врахування низки важливих аспектів:

- *системний професійний розвиток медичних кадрів*: упровадження спеціалізованих програм неперервної освіти для медичних сестер. У рамках реалізації підходу «Модель здорової школи» 132 медичні сестри пройшли навчання за програмою «Здорова школа: профілактика захворювань та зміцнення здоров'я у закладах освіти» [13];

- *інтеграція профілактичних знань*: включення модулів із профілактики неінфекційних захворювань до навчальних програм медичних закладів;

- *забезпечення науково-методичними ресурсами*: розроблення та впровадження достовірних навчальних матеріалів для педагогів і медичного персоналу. Проєкт сприяв створенню та поширенню посібника «Зміцнення здоров'я та профілактика захворювань у закладах загальної середньої освіти. Посібник для освітян» [8];

- *модернізація матеріально-технічної бази*: забезпечення медичних кабінетів сучасним обладнанням і ресурсами. За підтримки Україно-швейцарського проєкту «Діємо для здоров'я», 16 партнерських закладів освіти, включаючи школи Полтавщини, отримали сучасне обладнання для медичних кабінетів. Процес модернізації медичних кабінетів закладів освіти включав не лише оновлення матеріально-технічної бази, але й розробку концептуально нового дизайну. Архітектурною групою Playing розроблено типовий проєкт організації простору кабінету медичної сестри, що базується на принципі функціонального зонування. При проєктуванні медичних кабінетів ураховувався комплексний підхід, що охоплював як фізичні, так і психологічні потреби учасників освітнього процесу. Сегрегація простору на комунікативну та маніпуляційну зони спрямована на оптимізацію ергономічних і психоемоційних умов перебування як для учнів, так і для медичного персоналу [13].

6. *Психологічна служба*. Нині ментальне здоров'я перебуває у центрі уваги психологів, соціальних працівників, педагогів і батьків, що зумовлює особливу актуальність розвитку психологічної служби як одного з ключових елементів підходу «Модель здорової школи». В умовах підвищеної турботи про психоемоційний стан усіх учасників освітнього процесу психологічна служба набуває стратегічного значення, спрямовуючи свої зусилля на збереження та зміцнення ментального благополуччя шляхом профілактики емоційних і психологічних труднощів, підтримки соціалізації та навчальних досягнень учнів, а також забезпечення емоційної стабільності педагогічних працівників. За потреби, психологічна служба здійснює направлення до відповідних медичних, психологічних або соціальних служб для надання спеціалізованої допомоги.

*Рекомендації щодо розвитку психологічної служби
в закладах освіти:*

1. Забезпечення професійної компетентності фахівців: упровадження програм неперервного професійного розвитку для психологів і соціальних педагогів. Прикладом ефективної практики є навчання, проведене за підтримки Україно-швейцарського проєкту «Діємо для здоров'я» спільно з Громадською організацією «Альянс за громадянські права», з методології використання інтерактивної виставки «Mental Trek» для 100 фахівців із Львівської, Рівненської, Полтавської, Дніпропетровської областей.

2. Упровадження інноваційних інструментів промоції психічного здоров'я: забезпечення психологічної служби сучасними методичними матеріалами та інструментами для проведення профілактичних і просвітницьких заходів. Надання 48 комплектів виставкових стендів «Mental Trek» тренерам і командам з Дніпропетровської, Полтавської, Рівненської областей сприяло активізації роботи з промоції психічного здоров'я [там само].

3. Активізація просвітницької діяльності: заохочення психологів і соціальних педагогів до проведення інтерактивних освітніх заходів, спрямованих на підвищення рівня обізнаності про психічне здоров'я серед учнів, педагогів і батьків. Проведення навчання для 156 педагогічних працівників щодо використання інтерактивної освітньої виставки «Mental Trek» є позитивним прикладом такої діяльності.

4. Створення сприятливого психологічного клімату: забезпечення умов для ефективної взаємодії психологічної служби з усіма учасниками освітнього процесу, формування атмосфери довіри та відкритості для звернення за психологічною допомогою [2, с. 56].

Упровадження зазначених рекомендацій сприятиме посиленню психологічної служби в закладах освіти, підвищенню її ефективності у підтримці психічного благополуччя та створенні сприятливого середовища для всебічного розвитку особистості в рамках здорової школи.

7. Підготовка і здоров'я вчителів. Збереження та зміцнення фізичного та ментального здоров'я педагогічних працівників є однією з визначальних умов ефективного функціонування підходу «Модель здорової школи». Узагальнення практичного досвіду, набутого в рамках проєкту, дозволяє ідентифікувати низку перспективних стратегій, рекомендованих до впровадження в закладах освіти.

*Рекомендації, ґрунтовані на кращих практиках
проєкту:*

1. Систематичне навчання навичкам подолання стресу та збереження психічного здоров'я: впровадження навчальних програм, розроблених на основі методології Всесвітньої організації охорони здоров'я, для педагогів, психологів і соціальних працівників із метою формування стійкості до стресових факторів і збереження психоемоційного благополуччя. Відповідним навчанням було охоплено 264 педагогічних працівників з 88 закладів освіти пілотних областей.

2. Інтеграція навчання навичкам надання домедичної допомоги: обов'язкове включення до програм професійного розвитку педагогів і медичних сестер практично-орієнтованих

курсів із надання першої домедичної допомоги. Проєкт продемонстрував високу залученість освітян (2043 особи) і медичних сестер (138 осіб) до такого навчання із партнерських закладів загальної середньої освіти Дніпропетровської, Львівської, Полтавської, Рівненської областей. Зокрема, навчанням педагогічних працівників навичкам домедичної допомоги охоплено 360 педагогів Полтавщини, які оволоділи практичними навичками, необхідними для надання першої допомоги в умовах, що вимагають негайного медичного втручання [13].

3. Упровадження комплексного підходу «Здорове робоче місце», що включав діагностику умов праці педагогів, консультативні сесії та опитування, стало основою для розроблення та імплементації конкретних заходів, спрямованих на підтримку фізичного, ментального здоров'я та оптимізацію харчування вчителів у партнерських закладах освіти пілотних областей.

Результатом навчання педагогічних працівників стало не лише підвищення рівня їхньої обізнаності щодо факторів ризику неінфекційних захворювань і методів підтримання здоров'я, але й активне залучення до створення просторів життєстійкості, облаштування зон для здорового харчування, а також просторів для фізичної активності з метою створення сприятливого середовища для зміцнення здоров'я всіх учасників освітнього процесу. Результативність даного підходу знаходить своє практичне відображення в облаштуванні 32 просторів, орієнтованих на різні аспекти здоров'язбереження на робочому місці [там само].

Імплементація представлених практик сприятиме підвищенню рівня психологічної резильєнтності педагогічних працівників, формуванню компетентностей у наданні першої домедичної допомоги та оптимізації умов професійної діяльності, що є суттєвим кроком у розбудові інтегрованої моделі здорової школи. Позитивний приклад педагога є вагомим чинником у засвоєнні учнями принципів здорового способу життя та формуванні сталих навичок здоров'язбережувальної поведінки.

8. Залучення сім'ї та громади. Успішність освітніх ініціатив, спрямованих на співпрацю школи, сім'ї та громади, значною мірою визначається розумінням того, що здорова школа є важливим фактором розвитку здорової громади. Модель здорової школи передбачає активну та системну взаємодію закладів освіти з родинами учнів і місцевою спільнотою. Взаємозв'язок полягає в тому, що здоров'я учнів і педагогів відображає загальне благополуччя громади, а школа стає центром промоції здорового способу життя для всієї спільноти. Досвід проєктної діяльності підтверджує ефективність такого підходу, зокрема через надання грантової підтримки громадам для впровадження ініціатив, спрямованих на профілактику, партнерство та популяризацію здорового способу життя.

*Ключові аспекти та приклади кращих практик
співпраці школи з громадою:*

1. Грантова підтримка як інструмент активізації партнерства: надання фінансування для реалізації проєктів, що ініціюються та впроваджуються спільно закладами освіти,

органами управління освітою, громадськими організаціями, закладами охорони здоров'я та місцевою адміністрацією, демонструє ефективний механізм консолідації зусиль громади.

2. Створення спільного громадського простору для здорового способу життя: облаштування та покращення інфраструктури для активного дозвілля та занять спортом. Прикладом ефективної колаборації школи та громади є облаштування спортивного майданчика в Дядьковицькій сільській громаді, скейт-парку в Демидівській громаді та платформ для street workout в Гоцанській громаді Рівненської області. У Софіївській громаді Дніпропетровської області було розроблено дизайн-проект та облаштовано громадський простір у парковій зоні з локаціями для спортивного та сімейного дозвілля [20].

3. Комплексні інформаційно-просвітницькі кампанії: реалізація спільних ініціатив, спрямованих на формування здорових звичок серед учнів і мешканців громади, як це було в Здолбунівській громаді з кампанією щодо зменшення споживання солодких напоїв і популяризації вживання чистої води. Три роки поспіль у Стрілківській громаді Львівської області успішно проводиться Фестиваль здоров'я, що демонструє сталу співпрацю громади та освітніх закладів у сфері популяризації здорового способу життя.

4. Інтеграція ресурсів громади для підтримки здоров'я в школі: використання потенціалу громади для покращення умов перебування учнів і педагогів у закладах освіти. Зокрема, прикладом такої співпраці є облаштування кабінетів медичних сестер за підтримки місцевої влади. У Котелевській громаді Полтавської області, завдяки співфінансуванню, було створено три сучасні медичні кабінети, що сприяло зміцненню медичної служби в освітніх установах [13].

Зазначені практики наочно ілюструють, що активне залучення громади та налагодження партнерських відносин між школою та місцевою спільнотою є не лише важливим, але й необхідним елементом успішної розбудови здорової школи та, як наслідок, сприяє оздоровленню всієї громади.

Результати дослідження підтверджують ефективність обраної стратегії, що базується на міжсекторальній співпраці та активному залученні всіх стейкхолдерів до створення стійкого екосистемного підходу, де заклад освіти виступає не лише осередком знань, а й центром промоції здорового способу життя для всієї територіальної громади.

Висновки. Проведений аналіз упровадження загальношкільного підходу «Модель здорової школи» в рамках Україно-швейцарського проєкту «Діємо для здоров'я» демонструє системний і комплексний підхід до формування культури здоров'я в освітньому середовищі, родині та громаді.

Завдяки спільним зусиллям вдалося не лише покращити фізичне та ментальне благополуччя учнів і педагогів, але й активізувати громаду до участі у створенні сприятливого середовища для здоров'я. Облаштування громадських просторів для активного дозвілля, проведення спільних інформаційно-просвітницьких кампаній і підтримка місцевих ініціатив у сфері здоров'я стали наочним підтвердженням ефективності «Моделі здорової школи» як каталізатора позитивних змін на рівні всієї громади.

Описані практики можуть слугувати цінним орієнтиром для подальшого масштабування та вдосконалення підходів до розбудови здорового освітнього середовища в Україні.

Перспективи подальших розвідок у контексті досліджуваної проблеми вбачаються в здійсненні поглибленого аналізу довгострокового впливу імplementованого підходу «Модель здорової школи» на динаміку здоров'язбережувальної поведінки всіх учасників освітнього процесу та мешканців громади. Окремої уваги потребує оцінка ефективності різних компонентів моделі з метою визначення оптимальних стратегій для її подальшого масштабування на інші заклади освіти України.

Крім того, перспективним напрямом є дослідження механізмів міжсекторальної взаємодії та їхнього впливу на стійкість і розширення впровадження ініціатив, спрямованих на формування здорового способу життя в освітньому та громадському просторі.

Список використаних джерел

1. Андрущенко Т. К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку : дис. канд. пед. наук : 13.00.08. Київ, 2007. 258 с.
2. Бережна Т. І. Здоров'язбережувальне середовище у навчальному закладі – шлях збереження і зміцнення здоров'я учнів. *Інтеграція освітньо-виховної та оздоровчої діяльності в навчальних закладах України* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (6–7 листоп. 2012 р., Кіровоград). Кіровоград : ФОП Александрова М. В., 2012. С. 13–18.
3. Білик Н. І. Стратегічні орієнтири неперервної освіти в умовах воєнного стану. *Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин : сучасні реалії та виклики часу* : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (5–6 груд. 2023 р.). Полтава : ПІЕП, 2023. С. 120–125.
4. Білик Н. І. Управлінська компетентність керівника ЗЗСО у створенні умов для інклюзивного навчання. *Імідж сучасного педагога* : 2023. № 6 (213). С. 58–66. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-6\(213\)-58-66](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-6(213)-58-66). URL: <http://isp.poippp.pl.ua/article/view/290731/284855> (дата звернення: 16.04.2025).
5. Білик Н. І. Школа-родина – творення життєвої траєкторії людини культури. *Мережа шкіл новаторства України* : електрон. зб. тез доп. III Всеукр. наук. онлайн-конф. з міжнар. участю / за ред. Н. І. Білик. Полтава ; Київ : ПАНО ім. М. В. Остроградського, 2023. С. 48–52. DOI: <https://doi.org/10.33272/conf.PANO.2023.23-24.11>. URL: <https://pano.pl.ua/wp-content/uploads/2023/12/Merezha-shkil-novatorstva-Ukrainy.pdf> (дата звернення: 16.04.2025).
6. Бойченко Т. Є. Валеологія – мистецтво бути здоровим. *Здоров'я та фізична культура*. 2005. № 2. С. 1–4.
7. Бойченко Т. Є. Освітні програми формування здорового способу життя молоді. Київ : Укр. ін-т соціальних досліджень, 2005. 120 с.
8. Вернигор Ю., Гейко Л., Кот Я. та ін. Профілактика та контроль неінфекційних захворювань в Україні : посіб. для викладача. Київ, 2022. URL: <https://www.actforhealth.in.ua/materialy/profilaktika-ta-kontrol-neinfekciynih-zahvoryuvan-v-ukrayini> (дата звернення: 18.04.2025).
9. Всеукраїнська платформа «Знаймо». URL: <https://znaimo.gov.ua/chapters/managers-and-educators/new-school-food> (дата звернення: 18.04.2025).
10. Єжова О. О. Здоров'язберігаюча діяльність в освітніх закладах. *Педагогічні науки. Освітні інновації : філософія, психологія, педагогіка* : зб. наук. праць. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2007. Ч. 1. С. 61–66.
11. Єжова О. О., Бесєдіна А. А., Бережна Т. І. Школи здоров'я у країнах Східної Європи: теорія і практика : монографія / за заг. ред. О. О. Єжової. Суми : Сумський держ. ун-т, 2016. 288 с.
12. Здорова громада: чинники та можливості впливу під час війни : звіт Українсько-швейцарського проєкту «Діємо для здоров'я». URL: <https://www.actforhealth.in.ua/materialy/zdorova-gromada-chinniki-ta-mozhливosti-vplivu-pid-chas-viyni> (дата звернення: 18.04.2025).
13. Здорова школа: онлайн-платформа «Діємо для здоров'я». URL: <https://www.actforhealth.in.ua/news/zdorova-shkola> (дата звернення: 18.04.2025).
14. Нова Українська школа: простір здоров'я. URL: <http://iz.isuo.com.ua/> (дата звернення: 16.04.2025).

15. Освіта в русі : відеоінструкції для вчителів фізичної культури. URL: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLUcJgAnVLzEPzV5ia7hw3A-QNOMXR9JS> (дата звернення: 20.04.2025).
16. Про затвердження Національного плану заходів щодо неінфекційних захворювань для досягнення глобальних цілей сталого розвитку : розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 лип. 2018 р. № 530-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 18.04.2025).
17. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі : Указ Президента України від 25 травня 2020 р. № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text> (дата звернення: 18.04.2025).
18. Про реалізацію інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Модель здорової школи»: наказ МОН України від 04 черв. 2021 р. № 626. URL: <https://www.slideshare.net/ssusera01f36/pdf-258026723> (дата звернення: 18.04.2025).
19. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 верес. 2019 р. № 722. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 18.04.2025).
20. Проєкти просторів для фізичної активності для громад. URL: <https://www.actforhealth.in.ua/novyny/proiekti-prostoriv-dlya-fizichnoyi-aktivnosti-dlya-gromad> (дата звернення: 18.04.2025).
21. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 25 верес. 2015 р. № 70/1. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU15167> (дата звернення: 16.04.2025).
22. Результати дослідження «Обізнаність, ставлення і поведінка щодо неінфекційних захворювань в Україні у 2024 році». URL: <https://surl.li/aquuen> (дата звернення: 16.04.2025).
23. Результати першого в Україні дослідження поширеності надлишкової маси тіла у дітей (COSI). URL: <https://surl.li/ehwizb> (дата звернення: 20.04.2025).
24. Скорбун І., Майструк Г., Думчева А., Банніков В. Зміцнення здоров'я та профілактика неінфекційних захворювань у закладах загальної середньої освіти : посіб. для освітан. Київ : Здоров'я через освіту, 2022. 132 с.
25. STEPS. Поширеність факторів ризику неінфекційних захворювань. Україна 2019. URL: <https://surl.li/boiosw> (дата звернення: 20.04.2025).
26. Шиян О. І., Павлова Ю. О., Іванова М. А. [та ін.]. Здоров'я школи: аспекти освітньої політики : навч. посіб. / за наук. ред. О. Шиян. Львів, 2010. 216 с.

References

1. Andriushchenko, T. K. (2007). *Formuvannya tsinnisnoho stavlennia do vlasnoho zdorovia v diti starshoho doskilnogo viku* [Formation of value attitude to own health in children of senior preschool age]. (PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
2. Berezna, T. I. (2012). Zdorov'iazberzhuvalne seredovyshe u navchalnomu zakladi – shliakh zberezhenia i zmitsnennia zdorovia uchniv [Health-saving environment in an educational institution – a way to preserve and strengthen the health of students]. In *Intehratsiia osvito-vykhovnoi ta ozdorovchoi diialnosti v navchalnykh zakladykh Ukrainy* [Integration of educational and health activities in educational institutions of Ukraine]: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. (pp. 13-18). Kirovohrad: FOP Aleksandrova M. V. [in Ukrainian].
3. Bilyk, N. I. (2023). Stratehichni oriietry neperervnoi osvity v umovakh voiennoho stanu [Strategic guidelines for continuing education under martial law]. In *Pravovi, ekonomichni ta sotsiokulturni zasady rehulivannia suspilnykh vidnosyn : suchasni realii ta vyklyky chasu* [Legal, economic and socio-cultural principles of regulation of public relations: modern realities and challenges of the time]: materialy V Vseukr. nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastiu (pp. 120-125). Poltava: PIEP [in Ukrainian].
4. Bilyk, N. I. (2023). Upravlinska kompetentnist kerivnyka ZZSO u stvorenni umov dlia inkluzyvnoho navchannia [Managerial competence of the head of general secondary school in creating conditions for inclusive education]. *Imidzh suchasnoho pedahoha* [Image of the modern teacher], 6 (213), 58-66. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-6\(213\)-58-66](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-6(213)-58-66). Retrieved from <http://isp.poiippo.pl.ua/article/view/290731/284855> [in Ukrainian].
5. Bilyk, N. I. (2023). Shkola-rodyna – tvorennia zhyttievoi traektorii liudyny kultury [School-family – creation of the life trajectory of a person of culture]. In N. I. Bilyk (Ed.), *Merezha shkil novatorstva Ukrainy* [Network of schools of innovation of Ukraine]: elektron. zb. tez dop. III Vseukr. nauk. onlain-konf. z mizhnar. uchastiu (pp. 48-52). Poltava; Kyiv: PANO im. M. V. Ostrohradskoho. DOI: <https://doi.org/10.33272/conf.PANO.2023.23-24.11>. Retrieved from <https://pano.pl.ua/wp-content/uploads/2023/12/Merezha-shkil-novatorstva-Ukrainy.pdf> [in Ukrainian].
6. Boichenko, T. Ye. (2005). Valeolohiia – mystetstvo buty zdorovym [Valeology is the art of being healthy]. *Zdorov'ia ta fizychna kultura* [Health and physical culture], 2, 1-4 [in Ukrainian].
7. Boichenko, T. Ye. (2005). Osvitni prohramy formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia molodi [Educational programs for the formation of a healthy lifestyle of young people]. Kyiv: Ukr. in-t sotsialnykh doslidzen [in Ukrainian].
8. Vernyhor, Yu., Heiko, L., & Kot Ya. ta in. (2022). Profilyaktyka ta kontrol neinfektsiinykh zakhvoriuvan v Ukraini [Prevention and control of non-communicable diseases in Ukraine]: posib. dlia vykladacha. Kyiv. Retrieved from <https://www.actforhealth.in.ua/materialy/proflaktika-ta-kontrol-neinfektsiinykh-zahvoriuvan-v-ukrayini> [in Ukrainian].
9. Vseukrainska platforma «ZnaiMo» [All-Ukrainian platform «ZnaiMo»]. Retrieved from <https://znaimo.gov.ua/chapters/managers-and-educators/new-school-food> [in Ukrainian].
10. Yezhova, O. O. (2007). Zdorov'iazberihaiucha diialnist v osvitykh zakladykh [Health-saving activity in educational institutions]. In *Pedahohichni nauky. Osvitni innovatsii: filozofia, psykholohiia, pedahohika* [Pedagogical sciences. Educational innovations: philosophy, psychology, pedagogy]: zb. nauk. prats (P. 1, pp. 61-66). Sumy: SumDPU im. A. S. Makarenka 2007 [in Ukrainian].
11. Yezhova, O. O., Biesiedina, A. A., & Berezna, T. I. (2016). Shkoly zdorov'ia u krainakh Skhidnoi Yevropy: teoriia i praktyka [Health schools in Eastern Europe: theory and practice]: monohrafiia. Sumy: Sumskiy derzh. un-t [in Ukrainian].
12. Zdorova hromada: chynnyky ta mozhlyvosti vplyvu pid chas viiny [Healthy community: factors and opportunities for influence during the war]: zvit Ukrainko-shveysarskoho proiektu «Diemo dlia zdorov'ia». Retrieved from <https://www.actforhealth.in.ua/materialy/zdorova-gromada-chinniki-ta-mozhlyvosti-vplyvu-pid-chas-viiny> [in Ukrainian].
13. *Zdorova shkola: onlain-platforma «Diemo dlia zdorov'ia»* [Healthy school: online platform «Act for Health»]. Retrieved from <https://www.actforhealth.in.ua/news/zdorova-shkola> [in Ukrainian].
14. *Nova Ukrainska shkola: prostir zdorov'ia* [New Ukrainian School: Health Space]. URL: <http://iz.isuo.com.ua/> [in Ukrainian].
15. *Osvita v rusi : videoinstruktsii dlia vchyteliv fizychnoi kultury* [Education in motion: video instructions for physical education teachers]. Retrieved from <https://www.youtube.com/playlist?list=PLUcJgAnVLzEPzV5ia7hw3A-QNOMXR9JS> [in Ukrainian].
16. *Pro zatverdzhennia Natsionalnoho planu zakhodiv shchodo neinfektsiinykh zakhvoriuvan dlia dosiahnennia hlobalnykh tsilei staloho rozvytku* [On approval of the National Action Plan for Non-communicable Diseases to achieve the Global Sustainable Development Goals]: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26 lyp. 2018 r. № 530-r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2018-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
17. *Pro Natsionalnu stratehiu rozbudovy bezpechnoho i zdorovoho osvitnoho seredovyscha u novii ukrainskii shkoli* [On the National Strategy for the Development of a Safe and Healthy Educational Environment in the New Ukrainian School]: Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 25 travnia 2020 r. № 195/2020. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text> [in Ukrainian].
18. *Pro realizatsiiu innovatsiinoho osvitnoho proiektu vseukrainskoho rinvia za temoiu «Model zdorovoi shkoly»* [On the implementation of an innovative educational project of the all-Ukrainian level on the topic «Model of a healthy school»]: nakaz MON Ukrainy vid 04 cherv. 2021 r. № 626. Retrieved from <https://www.slideshare.net/ssusera01f36/pdf-258026723> [in Ukrainian].
19. *Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku* [On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030]: Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 30 veres. 2019 r. № 722. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> [in Ukrainian].
20. *Proiekti prostoriv dlia fizychnoi aktyvnosti dlia hromad* [Projects of physical activity spaces for communities]. Retrieved from <https://www.actforhealth.in.ua/novyny/proiekti-prostoriv-dlya-fizichnoyi-aktivnosti-dlya-gromad> [in Ukrainian].
21. *Rezoliutsiia Heneralnoi Asamblei OON* [UN General Assembly Resolution] vid 25 veres. 2015 r. № 70/1. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/MU15167> [in Ukrainian].
22. *Rezultaty doslidzhennia «Obiznanist, stavlennia i povedinka shchodo neinfektsiinykh zakhvoriuvan v Ukraini u 2024 rotsi»* [Results of the study «Awareness, Attitudes and Behavior towards Non-communicable Diseases in Ukraine in 2024»]. Retrieved from <https://surl.li/aquuen> [in Ukrainian].
23. *Rezultaty pershoho v Ukraini doslidzhennia poshyrenosti nadlyshkovoi masy tila u ditei (COSI)* [Results of the first Ukrainian study of the prevalence of overweight in children (COSI)]. Retrieved from <https://surl.li/ehwizb> [in Ukrainian].
24. Skorbun, I., Maistruk, H., Dumcheva, A., & Bannikov, V. (2022). *Zmitsnennia zdorovia ta profilyaktyka neinfektsiinykh zakhvoriuvan u zakladykh zahalnoi serednoi osvity* [Health promotion and prevention of non-communicable diseases in general secondary education institutions]: posib. dlia osvitan. Kyiv: Zdorov'ia cherez osvitu [in Ukrainian].
25. *STEPS. Poshyrenist faktoriv ryzyku neinfektsiinykh zakhvoriuvan. Ukraina 2019* [STEPS. Prevalence of risk factors for non-communicable diseases. Ukraine 2019]. Retrieved from <https://surl.li/boiosw> [in Ukrainian].
26. Shyian, O. I., Pavlova, Yu. O., & Ivanova, M. A. et al. (2010). *Zdorova shkola: aspekty osvitnoi polityky* [Healthy school: aspects of educational policy]: navch. posib. Lviv [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 20.04.2025